

Ба Шурои диссертационии 6D.KOA-018-и
назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
(734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17)

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Анушервони Исрофил дар мавзуи «Одатҳо дар муомилоти маданӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.03 – Ҳуқуқи граждани, ҳуқуқи соҳибкорӣ, ҳуқуқи оилавӣ, ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ пешниҳод шудааст

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самти илм, ки аз руи он диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Диссертатсияи Анушервони Исрофил дар мавзуи «Одатҳо дар муомилоти маданӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ пешниҳод шудааст, бо шиносномаи ихтисоси 12.00.03 – Ҳуқуқи граждани, ҳуқуқи соҳибкорӣ, ҳуқуқи оилавӣ, ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ, ки аз руи он ба Шурои диссертационӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестационии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 7 январи соли 2022, таҳти № 16/шд ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мутобиқ мебошад.

Мубрам будани мавзуи диссертатсия. Одатҳо дар ҳуқуқи маданӣ аҳаммияти калон доранд, зеро онҳо сарчашмаи муҳими ҳуқуқ мебошанд. Одатҳо дар ҳуқуқи маданӣ метавонанд норасоҳои қонунгузориро пур кунанд ва инчунин дар тафсири қоидаҳои ҳуқуқӣ кумак кунанд. Ба ғайр аз ин, одатҳо метавонанд хусусиятҳои иҷтимоӣ-фарҳангии ҷомеа ва самтҳои арзишманди онро инъикос намоянд, ки барои танзими ҳуқуқӣ низ муҳим аст.

Одатҳои ҳуқуқӣ, ки ҳамчун яке аз қадимтарин сарчашмаҳои ҳуқуқ баромад мекунанд, то имрӯз дар танзими муносибатҳои ҷамъиятӣ нақши муайян мебозанд. Одатҳои ҳуқуқӣ яке аз сарчашмаҳои ҳуқуқ дар низоми ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд. Имконияти истифодаи он дар ҳудуди Тоҷикистон, аз ҷумла, қонунгузори маданӣ пешбинӣ шудааст.

Аҳаммияти мавзуи одатҳо дар ҳуқуқи маданӣ инчунин бо тағйирпазирии онҳо дар шароити ҷомеаи муосир алоқаманд аст. Дар ҷаҳони муосир тағйироти босуръати иҷтимоӣ-фарҳангӣ ва иқтисодӣ ба вуқӯ меоянд, ки метавонанд ба ташаккул ва татбиқи одатҳо таъсир расонанд. Аз ин рӯ, дар ҳуқуқи маданӣ омузиш ва таҳлили одатҳо барои мутобиқ намудани низоми ҳуқуқӣ ба шароит ва талаботи муосири ҷомеа муҳим аст.

Ниҳоят, одатҳо дар ҳуқуқи маданӣ барои ҳалли низоҳо ва баҳсҳо низ аҳаммияти амалӣ доранд. Донишмандони одатҳо имкон медиханд, ки ҳангоми ҳалли масъалаҳои ҳуқуқӣ хусусиятҳо ва анъанаҳои маҳаллӣ ба таври кофӣ ба назар гирифта шаванд, ки ин ба адолат ва самаранокии ҳифзи ҳуқуқӣ шаҳрвандон мусоидат мекунад.

Одатҳоро дар соҳаҳои гуногуни ҳуқуқи маданӣ татбиқ кардан мумкин аст. Васеъ будани истифодаи одатҳо дар ягон соҳаи фаъолият маънои онро дорад, ки он ба ҳамаи субъектҳои ба ин намуди фаъолият машғулбуда маълум аст. Хусусияти ҷолиби истифодаи одатҳо дар огоҳии он дар сатҳи эҳсоси субъект аст. Субъектҳо боварӣ доранд, ки ин меъёри ҳуқуқӣ вуҷуд дорад, аммо сарчашмаи онро дақиқ муайян карда наметавонанд.

Ҳамин тавр, мавзуи одатҳо дар ҳуқуқи маданӣ барои дарк ва рушди низоми ҳуқуқии ҷомеа мубрам ва муҳим боқӣ мемонад. Ба сифати навъи алоҳидаи одатҳо метавон одатҳои муомилоти кориро ҷудо намуд, ки ҷанбаи муҳими ҳуқуқи маданӣ ба ҳисоб рафта, истифодаи онҳо махсусан дар заминаи муносибатҳои тиҷоратӣ ва савдоӣ мубрам арзёбӣ мегардад. Ин одатҳо метавонанд вобаста ба соҳа, минтақа ё фарҳанг фарқ кунанд, аммо ҳамеша барои танзими амали тарафҳо ҳангоми бастан ва иҷрои шартномаҳо, инчунин ҳалли баҳсҳо ва ихтилофҳои эҳтимоли пешбинӣ шаванд.

Аҳаммияти омузиши одатҳои муомилоти корӣ бо якҷанд омилҳо муайян карда мешавад. Якум, онҳо сарчашмаи муҳими меъёрҳои ҳуқуқӣ буда, аксар вақт қонунгузориро ба хусусиятҳои амалияи соҳибкорӣ пурра ва ё мутобиқ мекунад. Дуюм, онҳо инчунин ба стандартизатсиякунонӣ ва

муттаҳидсозии равандҳо дар дохили баъзе соҳаҳо ё минтақаҳо кумак мерасонанд, ки ҳамкориҳои мутақобила байни тарафҳоро осон мекунад.

Зарурати баланд бардоштани мақоми одатҳо, ки ҳамчун воситаи танзими муносибатҳои молумулкӣ баромад мекунад, пеш аз ҳама бо зарурати таҳаввулоти назариявӣ, ки ба дарки амиқ ва фаҳмиши табиати ҳуқуқии падидаи баррасишаванда мусоидат мекунад, асосноккунии шароит ва имконияти дар амал татбиқ намудани он, ташаккули концепсияи муосири одатҳо ҳамчун сарчашмаи мубрами дахлдори ҳуқуқи маданӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, асос мегардад.

Ҳамин тавр, одатҳо як қанбаи мубрам ва муҳими ҳуқуқи маданӣ боқӣ монда, дар муомилоти маданӣ ва танзими муносибатҳои соҳибкорӣ, таъмини устуворӣ ва пешгуии онҳо нақши муҳим мебозанд.

Дарачаи наwgонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуктаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд. Навовариҳои хулоса, пешниҳодҳо, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда ва натиҷаҳои таҳқиқот дар доираи талабот ба диссертатсияҳо таҳия гардидаанд. Диссертатсияи мазкур аввалин кори мукаммали илмӣ ба шумор рафта, дорои мазмуни ягона ва пайдарҳамии илмиро доро мебошад, ки хулосаҳо, пешниҳодҳо ва натиҷаи он барои рушди илм, қонунгузориҳои маданӣ ва дар танзими муносибатҳои маданӣ-ҳуқуқӣ бо одатҳои ҳуқуқӣ заминаҳои заруриро фароҳам меорад. Навгонии диссертатсияи ба ҳимоя пешниҳодшуда, бо пешниҳод гардидани мафҳуми одатҳои муомилоти маданӣ ва хусусиятҳои хоси он, таносуби одатҳои муомилоти маданӣ бо дигар меъёрҳои иҷтимоӣ, таснифи одатҳои муомилоти маданӣ аз рӯи омилҳои гуногун, муайян намудани шакли иҷозат ва эътирофи одатҳои ҳуқуқӣ дар танзими муносибатҳои маданӣ-ҳуқуқӣ ва муайян намудани одатҳои муомилоти маданӣ дар танзими муносибатҳои байналмилалӣ хусусӣ зоҳир мегардад. Таҳлилҳои гузаронидашудаи диссертант, хулосаҳо, пешниҳодҳо ва омӯзиши илмӣ муаллиф аз мавқеи мустақил ва нуктаҳои шахсии ӯ дарак медиҳад. Муаллиф дар диссертатсия дуруст қайд менамояд, ки танзими одатҳои муомилоти қорӣ дар моддаи 5 ҚМ ҚТ доираи татбиқи одатҳои муомилоти

маданиро маҳдуд мегардонад ё наметавонад ҳамаи одатҳои ҳуқуқиро дар бар гирад.

Навгони рисолаи илмӣ барои асосноккуниву ошкор намудани нуктаҳои зерин мусоидат кард, ки пешниҳодҳои мазкур қобили таваҷҷӯҳ мебошад, аз ҷумла:

1) Мафҳуми ҳуқуқи одатӣ дар муомилоти маданӣ ҳамчун меъёр дар истифодаи мунтазами он аз тарафи шумораи номуайяни иштирокчиёни муомилоти маданӣ ифода карда шуда, хусусиятҳои хоси он ошкор карда шуданд.

2) Муаллиф дуруст қайд меанамояд, ки дар қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон мафҳуми одатҳои муомилоти маданӣ вучуд надорад, ки дар ҳақиқат ин нуктаи назар дуруст мебошад ва мафҳуми пешниҳодгардидаи одатҳои муомилоти маданӣ барои танзими муносибатҳои маданӣ-ҳуқуқӣ мусоидат менамояд. Ў инчунин ибрози ақида менамояд, ки мутобиқи мазмуни моддаи 5 КМ ҚТ муайян намудани мафҳуми одатҳои муомилоти маданӣ ғайриимкон мебошад, зеро таҳрири амалкунандаи он танҳо ба муносибатҳои соҳибқорӣ бахшида шудааст, ки ин нуктаи назар қобили дастгирист.

3) Ҳамзамон қайд мегардад, ки таснифи одатҳои муомилоти маданиро метавон аз ҷанбаҳои гуногун тафриқа намуд, ки ин ақидаи муаллиф низ қобили дастгирист, чунки муҳимияти онҳоро аз рӯи сабти ҳуҷҷатӣ, аз рӯи ҳудуди татбиқнамоӣ ва амалкунӣ, аз рӯи шакли ифода дар меъёрҳои ҳуқуқӣ муайян кардан мумкин аст.

4) Дар натиҷаи таҳлил ва омӯзиш муаллиф дуруст ба хулоса омадааст, ки одатҳо муаллифи мушаххас надоранд ва маҳсули фаъолияти коллективӣ мебошанд ва одатҳо метавонанд аз рӯи ҳудуди пайдоиши худ аз ҳамдигар фарқ намоянд, яъне одатҳои ҳуқуқӣ аз фарҳанг, ахлоқ ва шуури ҳуқуқии ҳар як миллат вобастагӣ дорад.

5) Муаллиф шакли татбиқ, таҷассум ва иҷозати одатҳоро баррасӣ намуда, қайд кардааст, ки истифодаи одатҳои дар меъёрҳои қонунгузориҳои мадании ҚТ пешбинигардида наметавонад ҳамчун шакли татбиқи меъёри

хукуки одатӣ эътироф карда шаванд, зеро қонунгузор ба одате ишора мекунад, ки ниҳоят бояд риоя шавад, шакли одатии худро гум карда, ба меъёри қонун табдил меёбад.

б) Махсусан пешниҳоди муаллиф оид ба кодификатсияи ғайрирасмии одатҳои муомилоти маданӣ дар танзими муносибатҳои байналмилалӣ хусусӣ қобили тавачҷуҳ мебошад. Ў дуруст ба хулоса омадааст, ки кодификатсияи ғайрирасмии амалияи савдои байналмилалӣ метавонад дар тафсири амалияи савдои байналмилалӣ барои ҳуқуқтатбиқкунии якхела истифода шавад ё метавонад усули инъикоси таҷрибаи тиҷорати байналмилалиро тавассути чамбасткунӣ ва ҳуҷҷатгузорӣ, инчунин барои эътирофи он аз ҷониби ҷомеаи байналмилалӣ савдо муҳим арзёбӣ гардад.

Хулоса ва нуқтаҳои асосии барои ҳимоя тавсияшудаи таҳқиқот аз он иборат аст, ки пажӯҳиши мазкур нахустин таҳқиқотест, ки аз саҳми мустақилонаи муаллиф дар баррасии масоили таҳқиқшаванда шаҳодат медиҳад. Нуқтаи муҳими навоари хулоса ва пешниҳодҳоро андешаҳои муаллиф оид ба таҳаввулот ва нақши одатҳо ва аҳамияти он дар замони муосир ташкил медиҳанд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда. Хулосаю пешниҳодҳое, ки аз ҷониби муаллифи рисола оварда шудаанд, илман асоснок мебошанд. Ҳамаи онҳо дар заминаи сарчашмаҳои гуногуни илмӣ ва таҳлили қонунгузори амалкунандаи Тоҷикистон, кишварҳои хориҷӣ, инчунин омор ва амалияи судӣ таҳия гардидаанд. Дар ин замина муаллифи рисола ба таври васеъ андеша ва консепсияҳои гуногунро баррасӣ намуда, дар заминаи онҳо хулосаҳои худро манзур намудааст.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия. Таҳқиқоти диссертатсионии Анушервони Исрофил аҳамияти муҳимми илмӣ-назариявӣ ва амалиро доро мебошад. Аҳамияти назариявӣ ва амалии диссертатсия дар он аст, ки андешаҳои муаллиф фаҳмишҳои илмӣ ташаккул ва инкишофи қонунгузори маданияи Тоҷикистонро мукамал гардонида, барои таҳқиқоти минбаъда дар ин самт ҳамчун сарчашма хизмат

менамоянд. Натиҷаҳои таҳқиқоти илмии анҷомдодаи муаллиф имкон медиҳанд, ки пешниҳодҳои манзургардида оид ба баланд бардоштани нақши ҳуқуқии одатӣ, роҳҳои асосии ташаккулёбии инкишофи қонунгузорию маданӣ, самтҳои асосии баланд бардоштани он дар шароити эъмори давлати ҳуқуқбунёд муайян карда шаванд.

Нуктаҳо ва тавсияҳои, ки муаллиф дар диссертатсия баён намудааст, метавонанд дар таҳияи барномаҳои таълимӣ, стратегия, барнома ва концепсияҳои давлатӣ, дар раванди таълим ва тарбияи ҳуқуқӣ, таълим дар соҳаи ҳуқуқэҷодкунӣ ва ҳуқуқтатбиқкунӣ, баланд бардоштани сифати таҳсилоти ҳуқуқӣ дар шароити гузариш ба низоми бисёрзинагии омода намудани мутахассисони ҳуқуқшинос истифода шаванд. Ҳамзамон, натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф ҳамчун воситаи баланд бардоштани сатҳи шуури ҳуқуқӣ, самаранокии ҳуқуқэҷодкунӣ ва ҳуқуқтатбиқкунӣ баромад карда, дар оянда мумкин аст дар татбиқи барномаҳои давлатӣ оид ба маърифати ҳуқуқӣ ва донишҳои ҳуқуқии шаҳрвандон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурда шаванд.

Илова бар ин, аҳаммияти иқтисодӣ ва иҷтимоии одатҳои муомилоти маданӣ дар он зоҳир мегардад, ки онҳо дар танзими муносибатҳои молумулкии шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, тиҷорати байналмилалӣ низ нақши муҳимро мебозанд ва барои ҳалли баҳсҳо дар арбитраж ё суд ҳамчун заминаи ҳуқуқӣ хизмат мекунанд. Аз ин рӯ, бо назардошти муҳити доимо тағйирёбандаи иқтисодӣ ва тиҷоратӣ, омузиш, таҳлил ва истифодаи одатҳои муомилоти маданӣ як таҷрибаи зарурӣ барои шахсони воқеӣ, ҳуқуқӣ ва соҳибқорони муваффақ ва таъмини субот дар муносибатҳои тиҷоратӣ мегардад.

Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Доир ба мавзӯи диссертатсия ва моҳияти он унвонҷӯ 15 мақолаҳои илмӣ, аз ҷумла 7 адади онҳо дар маҷаллаҳои тақризшавандаи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 8 мақола дар нашрияҳои дигар ба таъбиқ расонидааст. Зикр намудан ба маврид аст, ки теъдоди маводи ҷопшуда ба банди 35 Тартиби додани

дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Ҳаҷми диссертатсия Анушервони Исрофил тибқи талабот ҷавобгӯ мебошад.

Сохтори рисола вобаста ба мақсад ва вазифаҳои гузошташудаи илмӣ дуруст ва мушаххас муайян гардида, мантиқан аз муқаддима, се боби фарогири шаш зербоб, хулоса ва тавсия оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, рӯйхати адабиёт ва интишороти муаллиф аз руи мавзуи диссертатсия иборат мебошад. Асоснокии пешниҳодҳои дар диссертатсия ифодашуда, инчунин бо таҳлили эродии сарчашмаҳои истифодашуда оид ба рушди қонунгузори маданӣ тасдиқи худро ёфтааст. Рӯйхати адабиёт аз сарчашмаҳои зиёде иборат мебошанд, ки онҳо барои омӯзиши муфассали ҳолати қор дар мавзуи таҳқиқшаванда имконият додаанд.

Боби якуми рисола «**Табиати ҳуқуқии одатҳо дар муомилоти маданӣ**» буда, аз чор зербоб иборат аст. Муаллифи рисола давра ба давра робитаи табури ҳамчун инстинкт, инчунин сабабҳои аз замонҳои қадим то имруз ба он амал кардани одамонро тасвир кардааст. Одатҳо муҳимтарин ҷанбаҳои ҳаёти мардум, ҳатто тартиби тақсимои хуроқо дар байни аъзои ҷомеа танзим намуда, муҳимтарин чиз – мавҷудияти ҷомеаро таъмин мекард. Одатҳои қоидаҳои рафтор, яъне анъанаҳои муқаррар кардаанд, ки тибқи онҳо шахс бидуни таҳлили дигар роҳҳои имконпазири ҳалли мушкилот амал мекунад ва онҳо ченаки мансубияти шахс ба гурӯҳ ва ҷомеаи муайян мебошанд. Муаллиф дуруст қайд мекунад, ки «одат» ва «ҳуқуқи одатӣ» синоним нестанд.

Боби дуюми диссертатсия «**Истифода ва иҷозат додани одатҳо дар муомилоти маданӣ**» буда, аз ду зербоби иборат аст.

Зербоби якуми боби дуюм «**Шаклҳои таҷассум ва татбиқи одатҳо дар муомилоти маданӣ**» ном дорад, ки дар он масъалаҳои истифода ва шаклҳои ифодаи одатҳо баҳс карда мешавад.

Бо андешаи муаллиф метавон баҳс кард, ки дар низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон преседенти судӣ ҳамчун сарчашмаи ҳуқуқ эътироф

карда намешавад, гарчанде ки таърихан дар самти низоми ҳуқуқии романи-германӣ қарор дорад. Дар асл, преседенти судӣ дар низоми ҳуқуқии мо вучуд дорад, аммо он аз преседентҳои судии дар низоми ҳуқуқии англо-саксонӣ фарқ мекунад. Ҳамин тариқ, қарорҳои Пленумҳои Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ аз ҷиҳати роҳбарӣ ба мазмуни қарорҳои судҳои дигар эътибори преседенти судӣ доранд.

Ба андешаи мо, зербоби дуюми боби дуюм «Проблемаҳои иҷозат додани одатҳо дар муомилоти маданӣ» хеле ҷолиб баромадааст, ки дар он тартиби иҷозатдиҳии одатҳо дар муомилоти маданӣ дида мешавад. Дар он муаллиф хангоми ҳалли масъалаи қобили қабул будани одатҳо дар ҳуқуқ чор нуктаро таъкид кардааст: а) иҷозат ҳамчун санксияи давлатӣ; б) иҷозат ҳамчун эътирофи давлатӣ; в) иҷозат ҳамчун воситаи таъмини одатҳо тавассути маҷбуркунии давлатӣ; г) иҷозат ҳамчун воситаи мустаҳкам намудани давлатии одатҳо.

Боби сеюми диссертатсия «Мафҳум ва моҳияти одатҳо дар муомилоти маданияи байналмилалӣ» буда, аз ду зербоб иборат аст. Зербоби якум ба «Одатҳои муомилоти корӣ ҳамчун як намуди муносибатҳо дар муомилоти байналмилалии маданӣ» бахшида шудааст. Зербоби дуюми боби сеюм бошад, ба «Табиати ҳуқуқии одатҳои муомилоти маданӣ дар муносибатҳои байналмилалии савдоӣ» бахшида шудааст.

Муаллиф одатҳои савдои байналмилалиро таҳлил намуда, ду мафҳуми падидаи баррасишавандаро муайян мекунад. Мафҳуми аввал, мафҳуми анъанавии одатҳо мебошад ва мафҳуми дуюм бошад, мафҳуми одатҳоро дар муомилоти маданияи байналмилалӣ надода, танҳо бо истифода аз мисолҳои амалияи байналмилалӣ хусусиятҳои одатҳоро номбар намуда, нақши махсуси одатҳоро дар муносибатҳои савдои байналмилалӣ нишон додааст.

Дар натиҷаи таҳқиқоти гузаронидашуда муаллиф хулосаи рисоларо таҳия кардааст, ки дар он натиҷаҳои таҳқиқоти илмии диссертатсионӣ, ки ҷанбаҳои назариявӣ ва амалӣ доранд, пешниҳоду тавсияҳои муаллиф дар

хар як боб ва зербобҳо аз рӯи мазмун ва моҳияти рисолаи илмӣ дар маҷмӯъ инъикос ёфтаанд, ифода гардидааст.

Ҳамзамон муаллиф дар робита ба рисола **авторефератро** тибқи талаботи муқарраргардида таҳия кардааст, ки онҳо байни ҳам мутобиқати дохилию мантиқӣ доранд.

Эродҳо ба диссертатсия. Дар баробари дастовардҳо дар диссертатсия ҷойдошта, дар диссертатсия баъзе масъалаҳои баҳснок ва ҳалталаб низ ҷой доранд, аз ҷумла:

1. Навгонии № 2 ба ҳимоя пешниҳодшуда, ки дар он муаллиф қайд менамояд, ки одатҳо дар тафовут аз дигар меъёрҳои иҷтимоӣ ва ҳуқуқ шакли хаттиро талаб наменамояд, яъне шакли зоҳирии ифодаи он – ин қоидаҳои оддии рафтори доираи номуайяни шахсони бо муносибатҳои ногузастанӣ алоқаманданд, ки амалҳои иштирокдорони муомилоти маданияро танзим менамоянд, навагонии илмӣ нашошта, умумимаъмуланд.

2. Дар қор пешниҳоди мушаххас оид ба тақмили қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон вучуд надорад, ки дар сохтори қор бояд пас аз муқаррароти назариявии барои дифоъ пешниҳодшуда бошад, аммо дар сах. 17 танҳо омадааст, ки «Аз рӯи натиҷаҳои таҳқиқот ба қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон тағйироту иловаҳо пешниҳод карда шуданд». Дар баробари ин бояд қайд кард, ки минбаъд дар матни таҳқиқоти диссертатсионӣ дар доираи бобоҳо ва зербобҳо дар асл як қатор тақлифҳои арзишмандӣ амалӣ ҷой доранд.

3. Дар хусуси тақлифи васеъ намудани доираи татбиқи одатҳо бо ақидаи муаллиф розӣ шуда наметавонем. Муаллиф қайд менамояд, ки «доираи татбиқи одатҳоро бояд дар муомилоти маданӣ васеъ намуд. Инчунин, дар доираи танзими қобили қабул як доираи одатҳои ҳуқуқи маданияро инкишоф додан ба мақсад мувофиқ аст, ки дар он иштирокчиёни муомилоти маданӣ метавонанд қоидаҳои рафторро эҷод намуда, бо иродаи худ қоидаҳои рафторро интиҳоб намоянд.». Ба андешаи мо, муносибатҳои ҳуқуқи маданӣ, ҳамчунин муносибатҳои дигар бояд ба қадри имкон муфассал танзим карда шаванд. Зеро танзими муфассали қонунгузорӣ

имкон медихад, ки ҳифз ва ҳимояи ҳуқуқҳои иштирокчиёни муносибатҳои ҳуқуқи маданӣ ба таври дахлдор таъмин карда шаванд.

Эродҳое, ки дар боло қайд шуданд, дар умум ҳангоми баҳодиҳии мусбати таҳқиқоти диссертатсионӣ нақши муайянкунандаро намебозанд ва танҳо шаҳодати он мебошанд, ки масъалаҳои баррасишаванда хело муҳим буда, мураккаб ва баҳсноканд ва муаллиф дар ҳалли баъзе масъалаҳо дар натиҷаи омӯзиши сарчашмаҳои ҳуқуқӣ, адабиёти соҳавӣ ва баҳодиҳии ақидаҳои олимони гуногун нуктаҳои муаллифии худро пешниҳод намудааст, ки он хоси гузаронидани чунин таҳқиқоти илмӣ мебошад. Мазмуни диссертатсия шаҳодати кофӣ будани пуррагии баёни мазмун ва навгонии илмӣ доштани онро медихад. Муаллиф аз натиҷагирӣ хулосаҳои худро ифода намудааст, ки он метавонад барои рушди илми муосири ҳуқуқи маданӣ саҳми сазовори худро гузорад.

Мутобиқати барасмиятдорӣ диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсияи Анушервони Исрофил ба талаботи бандҳои 31 ва 33 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд. Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Сатҳи навгонии илмӣ диссертатсионӣ, нуктаҳои илмӣ ва пешниҳоду тавсияҳои амалие, ки ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ саҳми шахсии муаллифро тасдиқ менамоянд. Инчунин, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби таҳқиқоти илмӣ саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медихад.

Қисмати хотимавии тақриз – хулоса. Рисолаи баррасигардида аз лиҳози мубрамият, ном ва нақшаи мавзӯ, муқаддима, бобҳо ва зербобҳо, хулосаю сарчашмаҳо, пайдарҳам бо услуби илмӣ таҳия гардидааст. Дар он ақидаҳои гуногуни илмӣ, қонунгузорӣ ва таҷрибаи ҳуқуқатбикнамоӣ таҳлил гардида, хулосаҳои муҳим ва тавсияҳои муфид чихати тақмили қонунгузорӣ манзур шудааст.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Анушервони Исрофил дар мавзуи «Одатҳо дар муомилоти маданӣ» ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-уми июни соли 2021, таҳти №267 қабул гардидааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он Анушервони Исрофил сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.03 – Ҳуқуқи граждани; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ мебошад.

Тақриз дар асоси муқаррароти мавҷуда, хусусан банди 72 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-уми июни соли 2021, таҳти №267 қабул шудааст, таҳия ва манзур гардидааст.

Муқарризи расмӣ:

Доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ,
дотсенти кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ
ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ
факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи
(Славянии) Россия ва Тоҷикистон

Аминова Ф.М.

Имзои “Аминова Ф.М.”-ро тасдиқ менамоем.
Сардори Раёсати кадрҳои Донишгоҳи
(Славянии) Россия ва Тоҷикистон
02.12.2023 с.

Рахимов А.А.

Суроға: 734025 Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, кӯчаи М.Турсунзода, 30
Тел.: (+992) 2276740
E-mail: farida.aminova.2016@mail.ru